

**ИЗВЈЕШТАЈ
О РАДУ ИСТОРИЈСКОГ ИНСТИТУТА
ЦРНЕ ГОРЕ ЗА 2002. г.**

1. НАЗИВ ПРОЈЕКТА - ТЕМЕ: Вишетомна историја Црне Горе
РУКОВОДИЛАЦ: проф др Ђорђе Борозан
РОК РЕАЛИЗАЦИЈЕ: дугорочан пројекат

На основу Уговора (бр. 05/01-3-1629 од 11.06.1997) између Министарства просвјете и науке - Сектора за науку и Универзитет и обавеза и права Историјског института Црне Горе, којег заступам од именовања 8. априла 2002. године, координирам рад на стварању услова за писање преосталих томова из пројекта *Вишетомна историја Црне Горе од 1796. до 1991*. За 4 књигу створени су услови тј. рукопис очекујемо - тако да се њено публикавање очекује 2004. године. Она покрива период историје Црне Горе од 1796. до 1878. г. С обзиром на то да је посљедња књига објављена 1975. рукопис четврте књиге академика Бранка Павићевића биће, коначно, нови почетак ове, сматрам, неодложне потребе и дуга не само Историјског института већ и Универзитета Црне Горе. Даље координираће послова око стварања стручних и научних претпоставки за писање *Историје Црне Горе* за период 1878 - 1918. и 1918 -1991, обављено је у домену методолошких претпоставки, сабирања научних сазнања из историографије и других научних дисциплина. Тај рад ће бити интензивираан током 2004. године у смислу стварања релевантних научних и стручних тимова, формирања оперативне редакције, процјене обухватности истраживачки довршених и недовршених тема, расположивих и синтезама обухваћених цјелина и

тек на основу таквих, реалних процјена, прићи ће се ауторској обради оба периода. У овом тренутку, реално је очекивати да се током 2003. г. обликују конкретна ауторска задужења за довршење незавршених и обраду нових тема у циљу стварања услова за писање синтеза *Историје Црне Горе* за период 1878-1918. и 1918.-1991.

Поред тога посла, током ове године држао сам редовна предавања на групи за Историју и географију Филозофског факултета у Никшићу, за предмете:

а) Историја јужнословенских народа од XVI вијека до краја XVIII вијека.

б) Историја јужнословенских народа од краја XVIII вијека до 1918. године.

Током 2002. године објавио сам чланке, радио на припреми књиге, зборника грађе и учествовао на научним скуповима:

Чланци

1. *Великоалбанско питање 1878-1998*, Гласник одјељења друштвених наука ЦАНУ, бр. 14, стр. 7-64, Подгорица 2002.

2. *Ислам-религија као судбина*, Historia No-2, г.г. 23-48, Lisabon 2002.

3. *Територије краљевине Југославије у саставу протектората Велика Албанија 1941-1944*, Зборник, Косово и Метохија у великоалбанским пројектима 1878-2000, стр. 103-132, Београд 2000.

4. *Демографско у идентитету Срба и Хрвата*, Дијалог повјесничара - историчара, стр. 116-131, Загреб 2002.

5. *Косово и Метохија у великоалбанским плановима*, часописа за етнологију етнографског музеја - Београд, 3-4/2002, стр. 295-298, Београд, 2002. године.

6. *Државноправни животи Србије 1918-1991. у најновијим историографским дјелима, Историјски записи 3 - 4 стр. 295-298, Подгорица 2001.*

7. За *Историјске записе* 1-2 за 2002. годину предао сам Редакцији часописа чланак „*Црна Гора у рату против Османске империје од 8. до 18. октобра 1912*”; осврт са промоције едиције *Монумента Монтењегрина* и приказ књиге *Ратнови у Југославији 1992-1999*.

8. Завршио радна писања уџбеника (једна трећина *Историја за III разред гимназије* (општи, друштвено-језички и природно математички смјер) и уџбеник за III разред стручних школа.

9. Рецензирао уџбеник за историју за VIII разред осмогодишње школе, који је већ штампан, и одреднице за Албанце уџбеника за историју за II разред гимназије и средњих стручних школа

Припремање књиге и зборника грађе.

Рад на припреми *шреће књиџе* из циклуса - *Југословенска држава и Албанци*, коју радим заједно са проф. др Љубодрагом Димићем, приводи се крају. Исто тако у току је рад на двотомном зборнику грађе Југословенско-совјетски односи 1945-1956.

Учествовао сам на три међународна научна скупа

1) Дијалог историчара-повјесничара, Београд 18-21. септембар 2002.

2) Југословенско-совјетски односи 1945-1956, Москва 24-30. новембар 2002, поводом зборника грађе и приређивања од стране југословенске и руске редакције.

3) Село у Црној Гори, организатор ЦАНУ, Подгорица, 18-20. децембар 2002. На сва три скупа поднио сам саопштења која ће бити штампана у зборницима радова.

2. НАЗИВ ПРОЈЕКТА-ТЕМЕ: Црногорско руски односи 1878-1917.

РУКОВОДИЛАЦ: др Радослав Распоповић,
виши научни сарадник

РОК РЕАЛИЗАЦИЈЕ: децембар 2002. године

На сједници Научног вијећа Историјског института Црне Горе, одржаној 25. јануара ове године, у оквиру разматрања Извјештаја о раду за претходну годину и утврђивања Плана рада за 2002, заузет је став и о задацима у вези са пројектом „*Црногорско-руски односи 1878-1917*” и другим пројектима чији је рок истекао у 2001. Научно вијеће је закључило да се рад на њима настави: „јер је до закашњења дошло из објективних околности, што због кашњења уплате средстава а дјелом и због недовољно исплаћених средстава за научно-истраживачки рад у иностранству”. Одлука је подразумијевала продужење рада у току 2002. г. (мада је самовољом записничара првобитно преиначена на јун 2002), као и то да се обезбиједи услови да се истраживачки послови, у земљи и иностранству, који нису могли бити обављени у прошлој и ранијим годинама, обаве током 2002. г. и приступи писању рада.

Међутим, у дијелу који се односи на овај пројекат, одлука Научног вијеће није реализована јер нијесу одобрена никаква средства на основу којих су се могли обавити незавршени послови научно-истраживачког карактера. Настојећи да заокружим елементарни ниво истражености теме у земљи, покушао сам да из властитих средстава обавим дио преосталих истраживања у архивским установама на Цетињу. То се прије свега односило на Архивско одјељење Цетињских музеја и фонд „Приновљени рукописи”. Та истраживања, обављена у октобру и почетком новембра ове године, иако веома значајна, представљају само дио послова које још увијек треба обавити у оквиру истраживачке фазе рада на овој теми. Све то говори да пројект није могао бити реализован на првобитно планирани начин. Умјесто тога као елаборат о мом досадашњем ангажовања на овом пројекту могу да презентирам десетак посебних текстова који су произашли из досадашњег рада на овој теми. Већи дио тих радова, насталих током ове и претходних година, објављен је у различитим часописима и зборницима. Сакупљени на једном мјесту, својом тематском и хронолошком блискошћу и проблемском усредсређеношћу они добрим дјелом могу да одговоре потреби коју подразумева монографска обрада теме *Црногорско-руски односи 1878-1917”*.

У овој години, до истека мандата, као уредник *Историјских записи*, заједно са осталим члановима Редакције, радио сам на преосталим пословима припреме за штампу двоброја 1-2/2001, као и свеске 3-4/2001. Ти послови су обављени у року тако да је Редакција, држећи се на почетку усвојеног концепта (о издавању двоброја), до истека свог четворогодишњег мандата успјела да објави осам свесака *Историјских записи*.

Током године радио сам и на реализацији међународног пројекта „*Николај Михаилович Поцајов - Руски војни агенти у Црној Гори*”, књ. I (зборник докумената) и књ. II (дневник) који се сходно потписаном *Пројеколу* реализује у сарадњи Института за руску историју - Руске академије наука и умјетности, Војноисторијског архива Руске федерације, Историјског института Црне Горе и уз финансијску подршку предузећа „Санус” из Подгорице. Ради обављања финалних послова у припреми за штампу прве књиге из наведеног пројекта (*Зборник докумената*) од 10. до 24. новембра 2002. године боравио сам у Москви. Ови послови, вјероватно, не би били завршени у овој години да није било разумијевања председника Владе Црне Горе г. Филипа

Вујановића који је за ту сврху одобрио финансијску помоћ у износу од 3.000 евра.

Боравак у Москви искористио сам и за рад на пројекту „*Црногорско-руски односи 1878-1917*”. С тим у вези у Државном архиву Руске федерације прегледао сам неколико архивских јединица из фондова: „Извољски Александар Петровић” и „Ламздорфи Владимир Николајевич”. Такође сам радио у Институту за научну информацију РАН гдје сам прегледао научну периодику као и публикације из сваремене руске историографије, и извршио фотокопирање одабраног материјала.

У вријеме мог боравка у Русији, у организацији Института за славистику и балканистику РАН, одржана је међународна научна конференција Савремени проблеми постјугословенског пространства и позоиција Русије”. На позив организатора присуствовао сам раду конференције и учествовао у дискусији у вези са питањима која су на њој покренута.

Припремио сам за штампу реферате са којима сам у претходним годинама учествовао на међународним научним скуповима: „Велике силе и проблем суверенитета балканских земаља у другој половини XIX вијека” поднијет на међ. научном скупу: *Национални идентитет и државни суверенитет у Југоисточној Европи*); „Русија, Петар I Петровић Његош и план о стварању славно-српске државе на Балкану (поднијет на међ. научном скупу *Политичке и културне концепције о уједињењу Југоисточне Европе*); „Династије Романових и Петровића у спољнополитичком животу Црне Горе у другој половини XIX и почетком XX вијека (поднијет на међ. научном скупу: *Династија Петровић-Његош*).

3. НАЗИВ ПРОЈЕКТА-ТЕМЕ: Културне везе Црне Горе и Русије у другој половини XIX и почетком XX вијека

РУКОВОДИЛАЦ: Др Сенка Бабовић-Распоповић,

виши научни сарадник

РОК РЕАЛИЗАЦИЈЕ: децембар 2002. године

Према плану рада усвојеном на сједници Научног вијећа Историјског института Црне Горе, одражној у јануару 2001. г. била сам обавезна да у току ове године наставим и завршим рад на пројекту „*Културне везе Црне Горе и Русије у другој половини XIX и почетком XX вијека*”. То је подразумевало завршетак необављених истраживања у земљи и иностранству, по овом пројекту, и писање рукописа рада.

Потреба за омогућавањем неопходних услова за обављање незавршених истраживања у земљи и иностранству током 2002. године, била је много израженија код овог, него код већине других пројеката из програма рада Историјског института. Разлог за овакву констатацију лежи у чињеници да практично од момента уговарања, он није третиран на исти начин као и други пројекти на којима се ради у Историјском институту, тако да су износи одобраваних материјалних трошкова увијек били мањи него за остале пројекте. Илустративан примјер како је овај пројекат вреднован представља податак да су по основу материјалних трошкова, за истраживања у земљи и иностранству, у 2001. години одобрена средства у износу од 1.245 DM као и то да су она исплаћена тек 14. децембра 2001. У овој години за рад на овом пројекту, и поред поменуте одлуке Научног вијећа, нијесу одобрени никакви материјални трошкови. С обзиром на ту чињеницу, јасно је да током ове године нијесу могли бити обављени преостали незавршени истраживачки послови.

Ради сагледавања цјелине услова у којима се већ дуже вријеме одвија мој научно-истраживачки рад напомињем да сам, да бих испунила услове за пријављивање на конкурс за избор у звање вишег научног сарадника, расписан у првој половини ове године, морала сама да обезбиједим средства за штампање рукописа моје докторске дисертације „*Културна политика у Зетској бановини 1929-1941*”, која је реализована као научни пројект Историјског института. Томе могу да додам да су средства која су ми исплаћена за 29 дана научноистраживачког рада у Москви (3.500 DM), према *Извјештају утрошка средстава намијењених за материјалне трошкове по пројектима за 2000. годину*, који је сачинио тадашњи шеф рачуноводства, у односу на она које би ми према *Уредби о дневницама* у иностранству по основу материјалних трошкова за овај период припадале, износила само 24,65%. Средства која су одобрена за 2000. годину (1.245 DM) могла су да подмире једино трошкове пута, док сам све остале расходе мог двадесетодневног истраживања у Русији морала сама да обезбиједим. У овој години никакви материјални трошкови ми нијесу одобрени, тако да сам о властитом трошку обавила једномјесечна истраживања на Цетињу.

Из извјештаја који достављам за ову годину сасвим је очигледно запостављање од стране Министарства за просвету и науку како

пројекта „*Културне везе Црне Горе и Русије у другој њоловини 19. и њочейком 20. вијека*“, тако и његовог аутора. Због тога се оправдано може поставити питање критеријума који се примјењују у финансирању мог научноистраживачког рада.

С обзиром на то да је реализован под веома неповољним условима (о томе се могу направити упоредни подаци са другим пројектима) свакако да се рад на овом пројекту није могао одвијати планираном динамиком нити су сви послови могли бити обављени у предвиђеном обиму. На бази онога што сам, ипак, успјела да урадим је елаборат мојих до сада завршених послова који представља текст рукописа „*Културне везе Црне Горе и Русије у другој њоловини XIX и њочейком XX вијека*“, обима од око 15 ауторских табака, који ћу, надам се, до краја ове године предати органима Института.

У овој години као члан уређивачког тима (члан редакционог одбора и један од приређивача) радила сам на реализацији међународног научног пројекта „*Николај Михаилович Поџајов - Руски војни агенти у Црној Гори*“, књ. I (зборник докумената) и књ. II (дневник).

Припремила сам за штампу „*Културна њолиџика Црне Горе њод уџицајем Русије у 19. и њоч. 20. вијека Динаџије Пеџровић*“, саопштен на међународном научној скупу *Динаџија Пеџровић-Њеџош*. За часопис Историјски записи (бр. 1-1-2002) написала сам чланак: „*Формирање Зеџске бановине и соџијално-економски услови за увођење јуџословенске идеологије у њен унуџрашњи живоџ*“. За исти часопис (бр. 3-4/2001) написала сам приказ на књигу „*Историја јуџословенске кризе 1990-2000*“, (Москва 2001), аутора др Јелене Гускове.

4. НАЗИВ ПРОЈЕКТА-ТЕМЕ: Уџицај Црногораца школованих у Русији на друштвено-политички живоџ у Црној Гори у периоду 1830-1918. година

РУКОВОДИЛАЦ: Др Момчило Д. Пејовић,
виџи научни сарадник

РОК РЕАЛИЗАЦИЈЕ: децембар 2002. године

Планом и програмом рада за 2002. годину, радни задаци у текућој години били су усмјерени на даљим архивским истраживањима која су остала нереализована у Русији и Украјини, због необезбијеђених финансијских средстава од стране Министарства просвјете и науке -

Сектора за науку и Универзитет, а које је давало наговјештаје за њихов оправдани наставак. Такође, у датом временском периоду сређивани су исписи и архивска документација, а написана је и радна верзија као мањи рад на тему „Школовања црногорских ђака и сѣуденатија у Русији од 1830-1918. године” а све у оквирима који су били диктирани до сада прикупљеним архивским и библиотечким подацима у Русији и Украјини.

Оправдана очекивања да ће се наставити са даљим архивским истраживањима, од стране руководиоца пројекта, нијесу се остварила, јер се све завршило нејасним ставовима надлежног министарства па и његовом незаинтересованошћу за обраду наведене теме, а то је временски трајало готово све до септембра текуће 2002. године, да би се тек тада извјесно саопштило да се не може очекивати наставак истраживања на пројекту, мада су на сједницама Научног вијећа Историјског института подгријаване наде и очекивања да ће се завршени пројекти у текућој години једним дијелом финансирати, па је и на једној од сједница заузет готово јасан став да наставим са радом на недовршеним пројектима у Институту.

Дакле, рад на уговореном пројекту у текућој 2002. години није настављен што се тиче архивских истраживања, али је с, друге стране, сређивана архивска документација и написана једна верзија рада на тридесетак страница штампаног текста, који ће бити дат на рецензирање и биће саставни дио овога извјештаја.

На основу досадашњих истраживања и прикупљеног архивског материјала није се могло више очекивати од написаног и приложеног у извјештају, јер пројектом одређена и планирана истраживања нијесу реализована у уговореном временском року од шест мјесеци као неопходном времену за укупна истраживања на датом пројекту.

Да ли ће надлежно министарство имати воље, научног интересовања и да ли ће бити изражена и потреба друштва и саме државе да настави са финансирањем пројекта који је у текућој години био изостао, остаје да оно само процјени, а руководилац пројекта је веома заинтересован за наставак даљих истраживања на овој теми-пројекту.

Сматрам да наведени пројекат има пуну научну оправданост за наставак архивских истраживања и обраду ове веома значајне теме из културне историје Црне Горе у њеној даљој и блиској прошлости.

До осамдесетих година XX вијека у црногорској и југословенској историографији нема запажених радова или монографија који су посебну пажњу поклањали школовању црногорске омладине у земљи и иностранству у периоду од почетка 18. па све до првих деценија 20. вијека. Већ од осамдесетих година та проблематика заокупља пажњу појединих историчара, посебно у Црној Гори, а и заинтересованост друштва и појединих надлежних установа исказује се у извјесној мјери финансирањем одређених тема - пројеката из наведене проблематике.

Проблематика школовања Црногораца у иностранству је комплексна и специфична, а уједно и веома инспиративна за проучавање једног сегмента у богатој баштини црногорске културе, па је и руководилац уговорене теме-пројекта посебно био заинтересован за њену научну обраду. Бавећи се већ дужи низ година архивским истраживањима на задату тему, дошло се до веома значајних резултата који се повремено саопштавани научној и стручној јавности у појединим часописима, новинама, или су ти резултати објављивани као студија или посебно издање.

Из досадашњих истраживања на тему школовања Црногораца у земљи и иностранству објављени су сљедећи радови:

посебно издање:

1) *Школовање Црногораца у иностранству 1848-1918*. (Подгорица, 2000. год. стр. 1-673.)

2) Необјављена магистарска теза: „*Школовање црногорских студената на Београдском универзитету 1905-1915*”.

3) „*Школовање црногорских ђака у Цариграду крајем XIX вијека и почетком XX вијека*. Историјски записи, Титоград 1986., бр. 1-2.

4) *Школовање црногорских студената на Београдском универзитету 1905-1915*, реферат на симпозијуму у Београду 1989. године.

5) *Прилог проучавању школовања омладине из Боке Которске у XIX вијеку и почетком XX вијека* (Зборник радова, Котор 1989.)

6) *Школовање црногорске омладине у Македонији у периоду друге половине XIX вијека и првих деценија XX вијека* (Зборник радова, Скопље 1994.)

7) *Школовање црногорске омладине у иностранству 1848-1918*. Просвјетни рад, Подгорица 1994. године.

8) *Школовање црногорске омладине у иностранству на техничким школама и факултетима* (Београд 1995, Записи, бр.1. ПИСУС)

9) *Школовање ђака-студената у Русији 1830-1918*. године, (на рецензирању).

5. НАЗИВ ПРОЈЕКТА-ТЕМЕ: Утицај оријентално-исламске цивилизације у Црној Гори
 РУКОВОДИЛАЦ: др Драгана Кујовић, научни сарадник
 РОК РЕАЛИЗАЦИЈЕ: децембар 2003. године

Након истраживања и рад на пројекту „*Утицаји оријентално-исламске цивилизације у Црној Гори*” у првој фази односио се на прикупљање основних података и упостављања контаката на основу којих је требало да буде остварена посјета Сарајеву, односно породици Музуровић (Зарифа Музуровић) код које се налазио најстарији исламски рукопис на подручју некадашње Југославије, некада својина Узеира Диздаревића из Бијелог Поља. У току посјета које су услједиле у два наврата током фебруара и марта (у трајању од по три дана, рачунајући и дане путовања, без наплате трошкова смјештаја) установила сам да је поменути рукопис продат „Christi’s” аукцијској кући у Лондону. Три странице из поменутог Кур’ана уз детаљни опис налазе се у „Christe’s” каталогу „Islamic art and Manuscripts” (Tuesda 16 October 2001) на странама 17, 18, 19. У овом периоду (март/април) остварене су и три посјете Архиву Народног музеја на Цетињу, посјета Народном музеју и Етнографском музеју на Цетињу и ризници Цетињског манастира. У току ових посјета обављен је преглед грађе на оријенталним језицима која се налази у Архиву Народног музеја и евидентирани предмети оријенталног поријекла који се чувају у Народном музеју и ризници Цетињског манастира. Нажалост, у наредном периоду била сам болешћу онемогућена да предвиђеном динамиком наставим планирана истраживања. Ипак, у јуну и јулу учествовала сам на научном скупу поводом обиљежавања 50 година постојања и рада Завичајног музеја у Пљевљима. На овом научном скупу са темом: „Историјски циклуси развитка пљеваљског краја: чиниоци напретка и регресије (поводом 50 година Завичајног музеја у Пљевљима)” учествовала сам саопштењем: *Сегментј културне прошлости Пљеваља: Активности значаја њзв. „џурских школа”*. У новембру, одласком за Сарајево ради набавке неопходне стручне литературе и посјетама Државном архиву Црне Горе на Цетињу настављено је регистровање грађе на оријенталним језицима, односно предмета оријенталног поријекла у архивским и музејским фондовима Црне Горе.

6. НАЗИВ ПРОЈЕКТА-ТЕМЕ: Жене у средњовјековном Котору
РУКОВОДИЛАЦ ПРОЈЕКТА: др Ленка Блехова Челебић
РОК РЕАЛИЗАЦИЈЕ: 2001. година

Горе поменуте године сам се вратила из иностранства гдје сам пратила мог супруга, те сам почела да радим тек почев од 1. априла 2002. Преглед моје научне дјелатности везане за мој рад у Историјском РЦГ институту је сљедећи:

1. Припрема за издање књиге *Жене средњовјековног Котора*, 408 стр., издавач ЦИД, Подгорица. Ради се о студији која је настала на основу докторске дисертације браћене г. 2001. на Филозофском факултету у Новом Саду.

Књига је имала промоцију у Котору, на којој се окупила научна јавност и о којој су јављала сва средства информисања. Исто тако, значајан дио текста књиге публикован у наставцима у дневном листу „Вијести”. Промоција књиге је одржана, такође, у Матици, српској у Новој Саду.

2. Рад на документима Историјског архива Котор и Бискупског архива Котор, које планирам да публикујем или научно користим, вршен је редовно (83 посјете Архиву). До краја године ће бити спремно за штампање првих 100 фолијума (од укупно пет стотина) VII књиге Судско-нотарских списа ИАК (1440-1442). Такође, почела сам да прикупљам податке за сљедећу студију која ће се односити на свештенство средњовјековног Котора. У ту сврху, обрадила сам I књигу Бискупског архива Котор (1434-1453). До краја године ћу завршити и обраду II књиге истог архива (1457). Пројекат сам пријавила почев од 1. јануара 2003. године.

Мимо мојих радних обавеза у Институту, публиковала сам 2002. године:

1. J. Svenbro, G. Cavallo: *Како су чинили Грци-како Римљани*, превод са шпанског на српски, издавач Октоих, Подгорица.

До краја календарске године планиран је излазак из штампе:

2. Isidorus de Sevilla: *Etymologiae V*, двојезично издање, превод са латинског на чешки, критички апарат, увод; издавач Oikumene, Праг, Чешка Република.

7. НАЗИВ ПРОЈЕКТА-ТЕМЕ: Дробњак 1850-1918.

РУКОВОДИЛАЦ ПРОЈЕКТА: проф. др Бранислав Ковачевић

ИЗВРШИЛАЦ: мр Жарко Лековић

РОК РЕАЛИЗАЦИЈЕ: децембар 2003.

У току 2002. године обавио сам истраживања у архивима Црне Горе и Србије у циљу прикупљања грађе за израду докторске дисертације „Дробњак 1850-1918”.

Завршио сам истраживања у Музеју на Цетињу (архивско одјељење). У овом архиву сам истраживао 20 радних дана.

Истраживао сам и у Државном архиву на Цетињу, фонд „Министарство унутрашњих дјела” (100 радних дана).

Истраживао сам и у Архиву Историјског института Црне Горе у Подгорици (50 радних дана).

У Архиву Србије сам истраживао фонд Министарства унутрашњих дела (30 радних дана).

Упоредо радим на проучавању основне литературе, како бих могао лакше приступити писању и обликовању дјела.

8. НАЗИВ ПРОЈЕКТА-ТЕМЕ: Социолошко-демографска анализа кретања становништва у Подгоричкој општини 1945-1991. (докторска дисертација)

РУКОВОДИЛАЦ ПРОЈЕКТА: проф. др Слободан Вукићевић

ИЗВРШИЛАЦ: мр Вукајло Глушчевић

РОК РЕАЛИЗАЦИЈЕ: децембар 2003. године.

Рад на пројекту „Социолошко-демографска анализа кретања становништва у Подгоричкој општини 1945-1991” састојао се у следећем: Поред повремених консултација са ментором, др Слободаном Вукићевићем, обавио сам два истраживања у Београду; и то:

- у априлу текуће године у Архиву Југославије

- у октобру исте године у СЗС и Савезном заводу за тржиште рада и миграције.

Селектирао и обрадио архивску грађу, а потом извршио допуну првог поглавља:

Колонизација становништва подгоричке општине у Војводини и Миграције радне снаге са подручја Подгоричке општине на привремени рад у иностранство.

- Написао треће поглавље: Миграције село-град на подручју Подгоричке општине и започео рад на четвртом поглављу: Природно кретање становништва на подручју-Подгоричке општине

9. НАЗИВ ПРОЈЕКТА-ТЕМЕ: Нови од пада под османску власт до краја XVI вијека
РУКОВОДИЛАЦ ПРОЈЕКТА: Академик Миомир Дашић
ИЗВРШИЛАЦ: мр Јасмина Ђорђевић
РОК РЕАЛИЗАЦИЈЕ: 2002. година

Према Плану рада за другу половину 2002. године требало је да завршим рад на докторској дисертацији „*Нови од њага њод османску власт до краја XVI вијека*”. Међутим, у овом периоду била сам ангажована од стране Министарства за просвјету и науку, Сектор за просвјету, и Завода за израду уџбеника за рад на пројекту израде уџбеника историје за 8. разред основне школе док ће за III разред гимназије бити завршен крајем децембра текуће године.

У оквиру пројекта Савјета Европе „History and History Teaching in south East Europe:” учествовала сам у раду конференције Радне групе у Тирани, 21-22. новембра, и Стразбуру, 3. децембра, посвећених изради CD-рома са изворним материјалима за пројекат „Европске кључне године: 1848, 1913, 1919, 1945. и 1989-90”. Учествовала сам у радионици „New Approaches in History in Southeast Europe: What Can Research Policies Contribute?” у организацији Универзитета у Грацу, 8-9. децембра. У оквиру пројекта Tempus Универзитета Црне Горе радила сам на изради евалуације Стандарда рада Историјског института.

Обављала сам дужност секретара Округлог стола Историјског института.

10. НАЗИВ ПРОЈЕКТА-ТЕМЕ: Вјерски живот у Црној Гори 1945-1963.
РУКОВОДИЛАЦ ПРОЈЕКТА: Проф. др Бранислав Ковачевић
ИЗВРШИЛАЦ: Мр Звездан Фолић
РОК РЕАЛИЗАЦИЈЕ: 2002. године

Рад на пројекту „*Вјерски живот у Црној Гори 1945-1963*” састојао се у следећем:

Написао пето поглавље докторске дисертације: *Држава и носиоци вјерског ауторитета*, и већи дио шестог поглавља: *Материјални положај вјерских заједница*.

Објављени радови:

1. *Римокаатоличке редовнице у Црној Гори 1945-1965*, (дневни лист „Публика“)
2. *Судски процес на Цетињу 1949*. године (недјељник „Монитор“)
3. *Косовски мити у пројекцијама Српске православне цркве* (дневни лист „Вијести“)
4. Планирам да у 2003. години предам Комисији прву верзију докторске дисертације.

11. НАЗИВ ПРОЈЕКТА-ТЕМЕ: Италијанско-црногорски односи 1896-1914

РУКОВОДИЛАЦ ПРОЈЕКТА: др Радоје Пајовић

ИЗВРШИЛАЦ: мр Славко Бурзановић

РОК РЕАЛИЗАЦИЈЕ: 2002. године

Током првог квартала текуће године био сам од стране Министарства просвјете и Завода за издавање уџбеника агнажован на писању текстова уџбеника историје за VIII разред основне школе, односно на усклађивању текста уџбеника са захтјевима рецезентске комисије. У овом периоду нијесам радио на пројекту *Италијанско црногорски односи 1896-1914*.

Одмах након добијања дијела средстава неопходних за рад на пројекту отпутовао сам за Рим. У периоду од 3. до 27. јуна тамо сам обавио истраживања у Архиву Министарства спољних послова, у Државном архиву, Архиву Марка Беса, Архиву Римске банке и Војном архиву. Радио сам, такође, у Библиотеци за савремену историју. Уколико се односе на тему италијанско црногорски односи 1896-1914, резултати ових истраживања су врло скромни. Нијесам дошао до грађе која би битније измијенила моја сазнања о овој материји заснована на ранијим истраживањима. Значајна грађа о односима династија Петровића и Савоја која би могла расвијетлити и многа питања из међудржавних односа Италије и Црне Горе, на жалост још увијек је недоступна истраживачима.

Да бих рационалније искористио боравак у Риму, паралалено сам радио и на сакупљању грађе о црногорско италијанским односима

у периоду 1914-1924, посебно о Божићној побуни и дјелатности црногорске емиграције у Италији. Овај рад дао је много боље резултате. О овој проблематици снимио сам око 2000 копија архивске грађе.

Након повратка из Италије, радио сам на исчитавању и превођењу сакупљене грађе. Сматрам да је тему *Италијанско-црногорски односи 1896-1914*. немогуће квалитетно обрадити за три године како је то предвиђено одлуком министарства о финансирању овог пројекта. Молим зато да ми Министарство просвјете и науке продужи рок за обраду теме и да настави са финансирањем пројекта.

Уз рад на пројекту током 2002. повремено сам радио на припремању студије и зборника докумената о Јовану Пламенцу. Рад је објављен у монографији *Црмница, Подгорица 2002*.

У августу два дана сам истраживао у Архиву и Градској библиотеци у Херцег Новом. Написао сам прилог о Евгенију Поповићу, вишегодишњем представнику Црне Горе у Италији и предсједнику црногорске владе у избјеглиштву 1917-1919. Чланак треба да буде објављен у часопису „Бока”.

Као један од сарадника на писању монографије *Комуникација међу људима и народима на подручју Црне Горе* говорио сам на промоцији ове књиге одржаној у марту у Градској библиотеци „Радосав Љумовић”, у Подгорици.

Поводом дана ослобођења Цетиња 13. новембра, учествовао сам на трибини на тему *Мий и историја*, са саопштењем *Косовски мий и Црна Гора*.

Крајем октобра два дана сам истраживао у Београду у Архиву и Библиотеци САНУ. Од почетка новембра ангажован сам као сарадник - асистент на Филозофском факултету у Никшићу, гдје држим вјежбе из предмета Увод у историјске студије и Општа историја новог вијека.

12. НАЗИВ ПРОЈЕКТА: Од заостале до модерне Библиотеке
Историјског института Црне Горе
РУКОВОДИЛАЦ ПРОЈЕКТА: Ђорђе Борозан
РОК РЕАЛИЗАЦИЈЕ: 2005. година

У првој фази 2000-2002. године нијесу ни приближно реализовани послови предвиђени Пројектом „*Од заостале до модерне Библиотеке Историјског института*”, прије свега због малог износа добијених средстава од стране Министарства у односу на тражена неопходна

средства - нешто више од 10%. То је условило неиспуњење плана за прву фазу, али је у односу на раније стање велики напредак јер је библиотека трајно и плански колико-толико финансирана преко устаљеног минимума.

За 2000. годину Библиотека је добила 2000. ДЕМ. Та средства су утрошена на куповину неопходних књига, повезивање и коришћење периодике и оштећених књига. Од Министарства културе добијен је компјутер са штампачем. Купљено је 195 књига од планираних 2000.

За 2001. годину Библиотека је добила од тражених 34.000 ДЕМ свега 3000 ДЕМ. Купљено је 136 књига, укоричена 2 годишта Побједе, 122 свеске часописа и 153 оштећене књиге. Средства су утрошена и за инсталирање Библио-програма, као и за одлазак на Сајам књига у Београду. За 2002. годину од Министарства је добијено 1800 еура од тражених 16.750 еура за пријекне потребе Библиотеке. Добијена средства утрошена су на куповину књига, коришћење новина, часописа и оштећених књига, за дневнице за одлазак на Сајам књига у Београду.

Купљено је свега 98 књига.

У првој фази ни издалека план по пројекту није реализован. Од планираних 6000 књига приновљено је само 429. Није реализована претплата на новине и часописе, није купљена библиотечка опрема, није реализована стручна заштита старе периодике („Глас Црногорца” итд.) која спада у споменике културе. Није извршена поправка постојеће, старе библиотечке опреме.

Библиотека није добила никакво кадровско појачање. Нешто је ипак урађено на организационом плану и у рјешавању проблема обезбјеђења простора за смјештај библиотечког материјала.

У овај извјештај нијесу урачуната средства добијена за плате два библиотечка радника.

Све у свему, пројекат „*Од заостале до модерне Библиотеке Историјског института*” је због недовољног финансирања још на почетку.

Зато се за другу његову фазу мора показати знатно веће разумијевање од стране Министарства - Сектора за науку и определијелити знатно већа средства него што се то чинило за прву фазу.